

Jonas Lie lengtet til Husnes

«Det har ofte vært en Længsel hos mig at se disse Steder igjen», skrev forfatteren Jonas Lie på sine eldre dager. Han bodde da i Paris og min-tes guttedagene på skri-vargarden på Husnes.

ØIVIND ASK

oivind.ask@bt.no

I 1845 ble Jonas' far Mons Lie, utnevnt til sorenskriver i Sunnhordland, og familien bosatte seg på garden Undarheim på Husnes. Her ble familien i 14 år. Jonas var nest eldst av barna, født i 1833, og kom til Husnes 11 år gammel. Selv om han i store deler av oppveksten ble sendt vekk på skole opplevde han folkelivet og miljøet på Husnes i feriene. Inntrykkene satte preg på flere av bøkene hans. På Husnes ble han også kjent med kusinen Thomasine Henriette Lie som bodde hos onkelen sin. I 1853 forlovet de seg, i 1860 ble det giftermål.

Fader Mons holdt på det tradisjonelle mønsteret i embetsmannsfamiliene, guttene skulle utdanne seg for en embetsmannsskarriere, mens jentene skulle giftes, og helst godt. Det var ikke snakk om utdannelse for dem, uansett evner.

Moderne bygdebok

Hvor familien Lie bodde på Husnes vet vi ikke helt sikkert, for sorenskrivergarden fra 1815 manglet embetsbolig. Men våningshuset på Lundargarden er ferdig restaurert.

Den flere tusen år gamle jordbruksbygden ble for alltid forandret da aluminiumsfabrikken kom på begynnelsen av 1960-tallet. Nå har Sør-Al gjort opp for seg. Etter at de kjøpte Lundargarden i 1997 er hovedhuset restaurert, og historiker Jostein Røstbø ble engasjert til å skrive historien om Husnes før industribyggingen. Nå er boken ferdig, utkommet på Eide forlag. Det er blitt en vakker bok, rikelig illustrert.

Jostein Røstbø skriver generelt om livet og forholdene på bygdene fra de eldste tider og fremover, men konsentrerer seg selvsagt om Husnes-bygden. I noen hundre år bodde folket her tett på hverandre i klyngetun. Det kunne til tider, den gangen som nå, føre til nabokrangler, selv innenfor slekten. Noen ganger var det så alvorlig at vi kan finne kontroversene igjen i de gamle tingpapirene, som eksempelet fra høsttinget i Guddal i 1663.

Hanekrangel

Krangelen mellom Johannes Helgesen og svogeren Mikkel begynte nokså uskyldig. Mikkels hane hadde vært i åkeren til Johannes og gjort skade. Selvsagt jaget Johannes forbryteren og sendte hunden sin etter den. Det siste skulle han ikke gjort. Da Mikkel senere savnet hanen sin, fant han den i huset hos Johannes, trolig gryteklar, «och da Kom dem nogen ord imellom och offrfalt Michel och hans quinde hannen tillige och havde deris hender i hans haar».

NYFORLOVET: Jonas og Thomasine Lie i 1853. Bildet er hentet fra «Mellom embetsmenn og bygdefolk på Undarheim».

Naboene hørte bråket og styrtet til for å hjelpe gamle Johannes mot Mikkel og

konen hans Guri. «Daa i det Samme drog Michell Sin Kniff och stach hamb i hans Venter armb». Det tragiske var at Guri og Johannes var søsken.

Da saken kom opp på tinget ble den utsatt på grunn av bevisets stilling. Mikkel holdt på at han stakk svogeren sin i nødverge. I dokumentene finner vi ikke noe som tyder på at saken ble tatt opp igjen på neste ting. Partene hadde trolig besinnet seg i mellomtiden.

De unge døde

Nymark var en husmannsplass under garden Undarheim. Her ble dikteren Anders Olai Aarsand født. Anders var eldste sønn av Anders og Kristi Aarsand som

bosatte seg på husmannsplassen i 1867.

Anders Olai Aarsand skrev mest dikt, men leverte også bidrag til «Husmanden», et blad som talte husmennene sin sak. Foreldrene sendte den evnerike ungdommen på folkehøyskole i Ullensvang, etter denne fikk han friplass på en skole i Danmark, men der fikk gutten tæring og reiste hjem. I 1886 døde Anders Olai, bare 19 år gammel.

Faren hans var lærar og kyrkjesangar; det siste vervet fritok han for arbeidsdager på hovedbruket, som var en vanlig del av leien. Rundt 1900 begynte det å minke på husmannsplassene på Lundagarden, og før annen verdenskrig var det slutt. Men på Husnes var de nye tider kommet med husmorskole på Undarheim., kalt «Søndre Bergenshus Amts praktiske Jenteskole». I 1900 ble den nedlagt etter 21 års drift.

LÆRAR og kyrkjesangar
Anders Aarsand på trappen på Nymark sammen med sin andre kone Brita Larsdatter Opsanger. Bilde fra boken.

